

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-281/22

G. K. jt

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberlandesgericht Wien)

Euroopa Kohtu (suurkoda) 21. detsembri 2023. aasta otsus

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa Prokuratuur – Määrus (EL) 2017/1939 – Artikkel 31 – Piiriülesed uurimised – Kohtu luba – Kontrolli ulatus – Artikkel 32 – Määratud meetmete jõustamine

Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa Prokuratuur – Määrus 2017/1939 – Uurimismeetmed ja muud meetmed – Piiriülesed uurimised – Määratud uurimismeede, mille jaoks on abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õiguse kohaselt vaja kohtu luba – Kohtuliku kontrolli ulatus – Meetme täideviimisega seotud asjaolud – Kontroll abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigis – Meetme põhjendamise ja vastuvõtmisega seotud asjaolud – Asjaomase isiku põhiõiguste raske riive – Kontroll asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigis

(Euroopa Liidu põhiõiguste harta; nõukogu määrus 2017/1939, põhjendused 12, 14, 20 ja 60 ning artiklid 31 ja 32)

(vt punktid 53–55, 64, 65, 67–73, 75, 78 ja resolutsioon)

Kokkuvõte

Euroopa Prokuratuur toimetab Saksamaa Euroopa delegaatprokuröri kaudu uurimist G. K., S. L-i ja B O. D. GmbH suhtes, keda süüdistatakse võltsitud tollideklaratsioonide esitamises ja liidu finantshuvidele ligikaudu 1 295 000 euro suuruse kahju tekitamises.

Saksamaal toimuva uurimise raames leidis Euroopa Prokuratuur, et vaja oleks koguda tõendeid teistes liikmesriikides, muu hulgas Austrias. Selleks määras asja menetlev Saksamaa delegaatprokurör,¹ et Austrias asuv abistav Euroopa delegaatprokurör peab toimetama läbiotsimise ja arestimise süüdistatavatele Austrias kuuluva vara suhtes. Austria abistav Euroopa delegaatprokurör otsustas 9. novembril 2021 läbiotsimise ja arestimise läbiviimise nii B O. D. ja tema emaettevõtja äriruumides kui ka G. K. ja S. L-i elukohas, mis kõik asuvad Austrias. Ta taotles ka Austria pädevatelt kohtutelt nendeks toiminguteks luba². Pärast lubade saamist viidi taotletud meetmed täide.

¹ Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määruse (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT 2017, L 283, lk 1; edaspidi „määrus 2017/1939“), artikli 31 järgi.

² Määruse 2017/1939 artikli 31 lõike 3 esimeses lõigus on ette nähtud, et kui abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õiguse kohaselt on meetme võtmiseks vaja kohtu luba, hangib abistav Euroopa delegaatprokurör sellise loa kooskõlas selle liikmesriigi õigusega.

1. detsembril 2021 esitasid G. K., B O. D. ja S. L. meetmeid lubanud Austria kohtute otsuste peale kaebused eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Oberlandesgericht Wienile (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria). Eelkõige vaidlustasid nad nende suhtes võetud meetmete põhjendatuse.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis, et kas juhul, kui määratud uurimismeede nõuab abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigis kohtu loa saamist, peab selle liikmesriigi kohus meedet hinnates võtma arvesse kõiki vormi ja sisu suhtes kehtivaid nõudeid, mille see liikmesriik on ette näinud.

Euroopa Kohtu (suurkoda) otsuses täpsustati sellise kontrolli ulatust, mida saavad teha kohtud, kellele on abistav Euroopa delegaatprokurör esitanud taotluse määratud uurimismeetmele loa saamiseks.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et määruse 2017/1939 artikli 31 lõike 3 esimeses lõigus on ette nähtud, et kohtult tuleb saada luba kooskõlas abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õigusega, kui selle liikmesriigi õiguse kohaselt on meetme võtmiseks vaja kohtu luba, kuid määruse artiklites 31 ja 32 ei ole täpsustatud, millises ulatuses pädevad kohtud seejuures kontrolli teevad. Siiski nähtub mõlema artikli sõnastusest,³ et määratud meetme vastuvõtmist – nagu ka selle põhjendamist – reguleerib asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õigus, kuid sellise meetme täideviimist reguleerib abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õigus. Nendes artiklites ette nähtud vahetegemine ühelt poolt määratud uurimismeetme põhjendamise ja vastuvõtmise ning teiselt poolt selle täideviimise vahel peegeldab loogikat liikmesriikidevahelise kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö süsteemis, mis põhineb vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtetel. Kriminaalasjades tehtavas õiguslases koostöös, mis nendel põhimõtetel rajaneb, ei pea täitev asutus kontrollima, kas taotlej asutus on täitnud selle otsuse tegemise tingimusi, mida täitev asutus peab täitma.

Euroopa Kohus märkis seejärel, et määruse 2017/1939 eesmärk on Euroopa Prokuratuuri asutamise kaudu tõhusamalt võidelda liidu finantshuve kahjustavate kuritegude vastu⁴. Ta järeldas eeltoodust, et määrates kindlaks nimetatud määruses ette nähtud menetlused, soovis liidu seadusandja luua mehhanismi, mis tagab Euroopa Prokuratuuri läbiviidavate piiriüleste uurimiste tõhususe vähemalt sama kõrgel tasemel kui nende menetluste kohaldamisel, mis on ette nähtud liikmesriikidevahelise kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö süsteemis, mis põhineb vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtetel. Kui aga määruse artikli 31 lõike 3 esimeses lõigus nimetatud kohtu loa andmine võiks sõltuda abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi pädeva asutuse hinnangust määratud uurimismeetme põhjendamise ja vastuvõtmisega seotud asjaoludele, tähendaks see praktikas vähem tõhusat süsteemi kui see, mis on kehtestatud niisuguste õigusaktidega, ning kahjustaks seega määruse eesmärki. Nimelt peaks esiteks abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi pädev asutus selliseks hindamiseks eelkõige põhjalikult analüüsima kogu toimikut, mille peaksid talle edastama ja vajaduse korral tõlkima asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi ametiasutused. Teiseks peaks ta kontrollimisel kohaldama asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õigust, kuigi ta ei ole sellise kontrolli tegemiseks teiste kohtutega võrreldes parimas olukorras.

³ Täpsemalt määruse (EL) 2017/1939 artikli 31 lõigete 1 ja 2 ning artikli 32 sõnastus.

⁴ Vt määruse 2017/1939 põhjendused 12, 14, 20 ja 60.

Euroopa Kohus järeltas, et määruses 2017/1939 eristatakse Euroopa delegaatprokuröride koostöö eesmärgil vastutust, mis on Euroopa Prokuratuuril piiriülestes uurimistes seoses määratud meetme põhjendamise ja vastuvõtmisega ning mis jääb asja menetlevale Euroopa delegaatprokurörile, ja vastutust, mis on seotud selle meetme täideviimisega ja kuulub abistavale Euroopa delegaatprokurörile. Vastavalt sellisele vastutuse jagunemisele saab abistava Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigi õiguse kohaselt nõutava kohtuliku loaga seotud kontroll hõlmata üksnes meetme täideviimisega seotud asjaolusid ning sinna hulka ei kuulu meetme põhjendamise ja vastuvõtmisega seotud asjaolud.

Määratud meetme põhjendamise ja vastuvõtmisega seotud asjaolude osas rõhutas Euroopa Kohus siiski, et asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriigis tuleb määratud uurimismeetme põhjendamise ja vastuvõtmise tingimuste üle läbi viia eelnev kohtulik kontroll, kui tegemist on asjaomasele isikule Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tagatud õiguste raske riivega. Nimelt peab määruse 2017/1939 artikli 31 lõike 2 kohaselt asja menetleva Euroopa delegaatprokuröri liikmesriik ette nägema määratud uurimismeetme põhjendamise ja vastuvõtmise tingimuste eelneva kohtuliku kontrolli, võttes arvesse nõudeid, mis tulenevad põhiõiguste hartast. Kui tegemist on uurimismeetmetega, mis puudutavad eraruumide läbiotsimist, eraomandit puudutavaid kaitsemeetmeid ja vara arestimist, peab liikmesriik, kelle jurisdiktsiooni alla asja menetlev Euroopa delegaatprokurör kuulub, nägema riigisisises õiguses ette sobivad ja piisavad tagatised, nagu eelnev kohtulik kontroll, et tagada selliste meetmete õiguspärasus ja vajalikkus.